וושא השבוע: שנים שעשו

המקור בפרשה: ואם נפש אחת תחטא וכו׳

בעשותה (ד' כ"ז), שבת צ"ב ב'.

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

אוי לספינה <u>שאבד קברניטה</u>

יחד עם כלל ישראל, רבנן ותלמידיהון, אבלים כואבים ודואבים את הסתלקותו לשמי רום של רשכבה"ג מאורן של ישראל, עמוד האש ההולך לפני המחנה, הרועה הנאמן, גאון ישראל ועוזו

כ"ק רבינו הקוה"ט מויזניץ זיע"א מי יתן לנו תמורתו

ומשה עלה אל האלקים

אבל כבד ירד על היהדות החרדית בכלל, ועל חסידי ויזיניץ בפרט, בהסתלקותו של משה רעיא מהימנא כ״ק מרן עטייר אדמוייר מויזניץ זייע, איה העט והקולמוס שיוכלו לתאר ולו במעט את שגב עבודתו הקי את דביקותו בהי, את התמדתו בתורה הקי ואת תפילותיו הנלהבות וכוי וכוי.

מסופר שלאחר הסתלקותו של מרן הבעש"ט זי"ע, שוחחו החסידים מהמופתים והנפלאות שעשה, ונתגלה מרן הבעשייט לבנו הרהייק רבי צבי זצייל, והתרעם ואמר לו: איני רוצה שידברו מהמופתים שלי, אלא מעבודתי בקודש.

אף אנו נתמקד בחלק התמדתו בתורה הקי וממה שדרש וביקש בזה מחסידיו ותלמידיו, ובבחינת הוא היה אומר ננסה לגעת בשולי אדרתו עד כמה שניתן, ביריעה קצרה זו.

כה סיפר הגאון רבי משה וייס מי-ם (אביהם של כמה וכמה מגדולי ישראל שליטייא), שזכה לקירבה יתירה ולשעות ע"ג שעות של ריתחא דאורייתא במחיצת מרן אדמוייר זיייע, בשהותם יחד בערד או בשוויץ. וכה הפליא

הענין המרעיש ביותר בכח התורה של הרבי זייע, היה אהבת התורה שפיעמה בו, והדרישה העצמית הבלתי פוסקת. גם כאשר היה בתוקפו וברום מעמדו כנשיא ישראל, בא בימים ודעתו מתיישבת עליו – הרי כל אימת שהגעתי לשוחח עמו בלימוד, שלף מחיקו פתקאות שהכין לעצמו ובהן העלה על הכתב שאלות וקושיות שעמדו לפניו על הפרק בלימודו. ממש כבחור ישיבה או אברך כולל, במלא ההתחדשות והרעננות...

עובדות למכביר, מסופרים על התמדתו הגדולה של רבינו זייע, ונציין כאן כמה גרגירים, בתקופה מסויימת שהה רבינו זיייע בנופש בייבית וגןיי. שכן שהתגורר ממול, ראה את רבינו בראשית הערב כשהוא מתיישב ללמוד במרפסת. מאוחר יותר, כאשר שכב האיש לישון, הציץ וראה את רבינו עדיין לומד באותה תנוחה. והנה, באמצע הלילה התעורר השכן, ומתוך סקרנות הביט לעבר המרפסת שממול... הרבי עדיין ישב ולמד!

מתוד התרגשות והתפעלות העיר האיש את ילדיו באומרו ייבואו וראו, מה עושה הרבי מויזניץ בהגיעו ליחופשי...יי

כמוייכ סיפר בנו הגדול כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א: שמעתי מ**הגר"מ שנעבאלג** ממנציסטר, שלמד עם אאמו"ר זי"ע בישיבת דו"ז הדמשק אליעזר זצ"ל בויזניצא, וסיפר לי שאאמוייר זיייע למד בהתמדה במשך שעות ארוכות עד השעות הקטנות של הלילה, ולא משום שהיה גיבור כח במיוחד ולא היה נזקק לשינה, אלא שלגודל אהבת התורה היוקדת בקרבו, אינו היה מסוגל להתנתק מן הגמרא.

עוד שח כייק אדמוייר שליטייא: דודי שליטייא ממאנסי למרות שהיה מפורסם בהתמדתו, התבטא באזני, כי הינו מקנא באבי הקי על כח ההתמדה שלו עכייד (הוייד בספר יובחרת

היה זה ביום י״א אייר, יומא דהילולא של הרה״ק **רבי נפתלי** מראפשיץ זצייל, באותו יום נכנס הרהייק אמרי חיים זצייל לבית המדרש ופניו אש להבה, ואמר בלשון הקודש: "היום העמוד הוא שלייי (לכבוד היאייצ של זקינו) והבערה ללהב יצאה בתפילה נלהבת ביקוד אש קודש.

באותו היום מסר בנו כ"ק מרו רבינו זי"ע את שיחת המוסר השבועית לבני הישיבה, אותה פתח בדברים אלו:

יכולכם ראיתם את התלהבותו של אבי הקי בהאי יומא רבה. ואני אמשיך ואומר משמעותו של יום זה מהי, כפי שכתב בעל ההילולא בספרו הקי זרע קודש (פרי תרומה דייה ועשו ארון): "ועיקר החסידות הוא התורה הקדושה בהתמדה".

וכך כותב רבינו ממרחקים לתלמידיו:

"אשרי חלקכם וגורלכם שהנכם זוכים לישב באהלה של תורה וחסידות, ולהרגיש מתיקות וחיות ושמחה – להיותכם דבוקים בחיי החיים עייי התמדתכם בתורה הקי, כי זה כל האדם, אין שום חיות בעולם חוץ מזה"! (שם).

את זאת דרש רבינו זיייע ללא הרף מתלמידיו וחסידיו, לא לבטל את הזמן בהבלים אלא לנצלו ללימוד התורה, ומרגלא בפומיה ייעשה לך שרףיי – עשייה אותיות שעייה – די צייט זאל

ולא הסתפק באמירת מוסר אלא היה להם לדוגמא אישית ולספר מוסר חי.

כה יתו הי וכה יוסיף. שנזכה אף אנו להידבק ולו במשהו במידת התמדתו בתורה, שלא גרעו ולא החסירו מעבודתו הקדושה בכל התחומים ובכל הענינים. הו בתפילתו בקודש. הן בעשיית צדקה וחסד ועזרה לכל יהודי ויהודי, ובעריכת השולחנות הטהורים בלהב אש קודש, יהייר שיהיה לנו למליץ יושר. אכיייר.

חשכו המאורות, כבה נר המערבי, עטרת ישראל ותפארתו, שריד לדור דעה ממקימי עולה של תורה בארץ ישראל שלאחר החורבן הנורא, עזבנו לאנחות.

אין מילים לתאר את גדלותו של רבינו עט"ר זיע"א מויזניץ, את גאונותו המפולגת בתורה את התמדתו ושקידתו שהיו לשם דבר משחר טל ילדותו ואת שגב עבודת הקודש, התמסרותו לחינוך ילדי ישראל, לאוקמי שכינתא מעפרא, למען כבוד שמו יתברך ויתעלה.

מלך בתפארתו הייתה חזות פני קודשו של רבינו זיע"א, כולו אומר הדר וכתר תורה וכתר שם טוב על ראשו תדיר.

זכיתי אני הקטן והדל להסתופף בצילו והעיניים דומעות והלב ממאן להיפרד, ממאן להאמין ולהתנחם מגודל האבידה. איה סופר ואיה שוקל, בדורינו היתום, אשר ימלא חסרון זה, איה נושא ונותן מנהיג ומדריך.

איה שוקל וסופר הדקות והעיתים. הזמנים והימים, בדרבון תמידי בלבת אש קודש שלא לאבדו לריק, לנצלו ללימוד תורה ולעבודת ד׳, איה הקול השואג מנהמת לב להתחזקות תמידית ביראת שמים, בשמירת עינים, בשמחת וחדוות עשיית המצוה עם ההכנה המוח והלב רמ״ח האיברים ושס״ה הגידים.

ואנו אין לנו אלא שלא לאבד לרגע את מורשתו אשר הנחיל את אשר ציווה לדורות ואת אשר החדיר בנו תדיר, לשקוד על התורה, להגות בספרי המוסר, להיות עבד נאמן לקודשא בריך הוא ולהתייגע ולעמול על דרך בעבודת ד' העולה למעלה ואינה פוסקת ואינה דועכת אלא שלהבת אש השואפת גבוה ומתחברת לעולמות עליונים.

ומי יתן ונזכה לצעוד בדרכו, להיות לעד תלמידיו ובכל דרכינו לידע את המעשה אשר נעשה ואת הדרך נלך בה.

בכאב ודמע שלאה יצחק הלוי 1"6e1517

רבינו הגרי"ש אלישיב שליט"א

הרה"ג אליקום דבורקס

שנים שעשו האם הפטור הוא

רק מחטאת או גם מאיסור

העושה מלאכה כולה אלא שהוא עושה אותה במשותף עם חבירו מתחילה ועד סוף וכל אחד מהם היה יכול לעשות המלאכה לבדו שניהם פטורים שנאמר ״ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה וגו"" (ויקרא ד') העושה כולה ולא העושה את מחצתה, וכך מובא בגמ' שבת דף צ"ג. אולם בדבר הנעשה ע"י שנים במקרה וכל אחד לא יכול לעשות לבדו את המלאכה שניהם חיבים, וכתב רש״י בשבת דף צ"ג דנחשב כאילו כל אחד עשה את המלאכה בשלימות (עי׳ חידושי שפת אמת שבת דף צ״ג ובס׳ אשר לשלמה ח"ג סימן נ"א). יכול לעשות אותה לבדו ועשו אותה שנים בשותפות בין שעשה זה מקצתה וזה מקצתה כגון שעקר זה החפץ מרשות זו והניחו השני ברשות אחרת בין שעשו אותה שניהם כאחד מתחילה ועד סוף כגון שאחזו שניהם בקולמוס וכתבו או אחזו ככר והוציאו לרשות הרי אלו פטוריז". הרמב"ם כתב בהלכות שבת פי"ג ה"ה "איז . המוציא מרשות לרשות חייב עד שיעקור ויניח, אבל אם עקר ולא הניח או הניח ולא עקר פטור, לפיכך מי שהיה עומד באחת משתי רשויות ופשט עקר ידו לרשות שניה וחפץ בידו ונטלו אחר ממנו שניהם פטורים שזה עקר וזה הניח", משמע בשאחד עושה עקירה והשני עושה הנחה האיסור הוא מדרבנז, והיות והרמב"ם מדמה דיז שנים שעשו כאחד לדין שנים שזה עשה מקצת מלאכה וזה עשה מקצתה, משמע ששנים שעשו פטורים מחטאת אבל יש איסור עכ״פ רק מדרבנן. אולם מוצאים אנו חבל פוסקים שאומרים שאה"ז הפטור "בעשותה" שנאמר לגבי פטור מחטאת משמע ששנים שעשו מלאכה הם פטורים מקרבן חטאת אבל איסור תורה יש בשנים שעשו מלאכה. וכ״כ בס׳ מקור חיים בהגהותיו על שו"ע או"ח סימז רס"ו אות ז' וכ"כ בה. בה רעק״א על הרמב״ם פ״א מהלכות שבת הט״ז (מובא ברמב״ם פרנקל) ובבכור שור חולין דף פ״ב, המשך חכמה בסוף פרשת בהר כתב שנגלה לו בחלום לפרש את הפסוק "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו" וז"ל "יתכן דכתוב שמור אצל שבת בעשרת הדברות וזה על מצוות שחיביז עליה מיתה וזה דווקא יחיד העושה אותה אבל שנים שעשו פטוריז מכרת וקרבז שכתוב "כעשותה" כמובא בשבת דף צ"ג, אבל מ"מ שלא יעשו שנים לכתחילה כתב יתשמרו" בלשון רבים". וכ"כ בשו"ת באר יצחק או"ח סימן י״ד ובשו״ת האלף לך שלמה או״ח סימן קמ״ד, מאידך בשו״ת אבני נזר חלק יור״ר סימן שצ״ג אות ט׳ כתב להוכיח מדברי הרמב"ם שמותר לגמרי מהתורה משום דהוא נחשב כמלאכה לאחר יד. וכ״כ באבי עזרי בפ״כ מהלכות שבת ה״ז ובאמרי בינה שבת סימז ל"ג. וכז נראה מדברי הריטב"א שבת דף קל״ח ובקרית ספר פי״ח מהלכות שבת ובחידושי הגרא״מ הורביץ פסחים דף ס״ו ובספר תפארת יהונתן עה״פ שטרו ובשו״ת שם אריה ח״ב אבן העזר סימן צ״ה. בספר חיי אדם כלל ט׳ סימן ט׳ כתב דשנים שעשו גרע טפי מחצי שיעור דאסור מן התורה (ע" בספר הזכרון להגר"י אברמסקי עמודים ע״ה ע״ו ובשו״ת יבי״א ח״ה או״ח סימן ל״ב ז׳).

הפני יהושע בשבת דף צ"ג מסתפק אם הפטור של שנים עשו בדה יכול וזה יכול הוא רק באיסור שבת או גם בשאר שעו בדה יכול הוא רק באיסור שבת או גם בשאר איסורים, והנה מרש"י פסחים דף פ"ה ד"ה דעבר מבואר לא דוקא לענין שבת אלא ה"ה שאר איסורים ודלא כדברי הרשב"א בתשובתיו ח"א סימן כ"ח שרק בשבת ממעטים (ע" בכ"ז בשו"ת חכם צבי סימן פ"ה אבני נור יור"ד סימן שצ"ב ובס' כלי חמדה פרשת יתרו אות רחס רמס"ץ רעק"א פ""ג.

בס' מקור חיים בהגהותיו לשו"ע או"ח סימן רס"ו דן האם מותר להוציא בשבת ע"י שתי בהמות, דבאדם שעשה כן פטור דשנים שעשו פטורים וקייל בשבת דף קנ"ג ע"ב כל שחברו פטור אבל אסור בבהמתו מותר לכתחילה, וכתב דאפשר לומר דאף דלומדים מבעשותה דשנים שעשו פטורין והוא פטור מקרבן בכל התורה ולא רק לענין שבת, מ"מ לא מצינו הפטור בשאר עבירות כגון שנים שחרשו בשביעית או בשלו בשר בחלב וכע"ז דלא לומדים בשביעית או בשלו בשר בחלב וכע"ז דלא לומדים במבשותה אלא לפטור מקרבן ולכן אף מחמר ושביתת בהמתו ""ל דאסור מהתורה (ע" בחידושי חתם סופר באו"ח.

האור שמח בפ״כ מהלכות שבת הי״א מביא את דברי המקור חיים ודוחה דבריו. בס׳ אבי עזרי בהלכות שבת פ״כ ה״ו כתב שזה פשוט שאם המלאכה נעשתה ע״י שתי בהמות

הופיע וי"ל עתה הספר המבוקש בקראל שמו - ויקרא

מתורת מרן הגר"ש ברנבוים זצוק"ל ראש ישיבת מיר ארה"ב משיחותיו המאלפות לפרשיות התורה

להשיג: אצל אברמוביץ הפצה ואצל העורך רבי הלל מן שליט"א 052-7637929

שנים שעשו באיסורי דרבנן

המהריים שיק באוייח חייא סיי קכייז נשאל מאחד שראה את חבירו מושך בשבת בפעמון הדלת כדי שיפתחו לו, ורצה הרואה להקל מעליו את האיסור ולכן תפס עימו ביחד את חבל הפעמון כדי שיהיה שנים שעשאוהו.

ואמר רבינו שאיסור השמעת קול הוא יאיסורי דרבנן, ולא הוי בגדר ימלאכהי דרבנן, ובזה עדיף שיעשה אחד ולא שנים, משא"כ בכיבו שאינו לפחמים שהוא מלאכה שאינה צריכה לגופה שאסורה מדרבנן, הוי ימלאכהי מדרבנן, וכששנים מכבים אין בו חומרת ימלאכהי. (אשרי האיש ח"ב)

לרפו"ש רבינו יוסף שלום בן חיה מושא בתושח"י

יהיה חייב, שרק באדם שכל אחד ואחד חיובו הוא בפני עצמו והוא המחויב שייך בזה הדין שאין זה "בעשותה" ורק יחיד שעשה חייב ולא שנים שעשו, אבל בבזמות שהחיוב הוא על הבעלים והבעלים מצווים על שביתת בהמתם שתים בהבזמות שהחיוב הוא על הבעלים והבעלים מצווים על שביתת בהמתם שתים ותפילו מאה כאחד נחשבים שהוא מוחדר על בהמתו ומה לי אם היא אחת אח שתים, רכן הוא לענץ איסור מחשב ולכן אין לפטור בשתי בהמות שעשו ביחיד משום שנים שעשו. הזנה הרמב"ם בהלבות כלאים פ"ש ה"ט כתב "וכן אם היה מחדי בשנים שנים שעשו. הזנה הרמב"ם בהלבות כלאים פ"ש ה"ט כתב "וכן אם היה אחד יושב בעגלה ואחד מנהיג שנים לוקין ואפילו מאה שהנהיגו כלאים כאחד לוקין", ובגליון רע"א (נדסם ברמב"ם פרנקל) כתב בשם מהר"ם דין בוטין דמשמע לענין חטאת פוטרים לשנים שעשו אבל בכל התורה לענין לאו שניהם חיבים. וכ"כ בסי שוענו מש"כ על הרמב"ם ו"ל "יש ללמוד מזה דהלי חיבי לארון שנים שעשו שעשו חיבין וכחל בחלב. (ע" מנ"ח חיבין ורוף.

ולעצם דברי הרמב״ם שהבאנו לעיל שמדמה שנים שעשו לאחד עוקר ואחד מניח ישה שהן שתים שהבת השבת יציאות (ב' ע"א) שבת בגמ' שהם שהן לציין מה שמובא ישבת יש העני את ידו לפנים ונתן לתוך ידו של בעה״ב או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעה"ב פטור. פשט העני את ידו לפנים ונטל בעל הבית מתוכה או שנתז לתוכה והוציא שניהם פטורים. ופירש רש״י דשניהם פטורים שלא עשה האחד מלאכה שלימה אבל אסורים לעשות כן לכתחילה שמא יבואו כל אחד ואחד לעשות מלאכה שלמה בשבת הרי שתים מדבריהם. וכן משמע בתוס׳ שבת (ג' ע"א ד"ה פטור) ותוס׳ שבועות (י״ד ע״ב) וכ״כ הרא״ש להדיא בריש מסכת שבת, והר״ן, והרע״ב. וכן נפסק בשו״ע (או״ח סי׳ שמ״ז). וכתב היעב״ץ בס׳ לחם שמים עמ״ס שבת דלמ״ד ח״ש אסור מהתורה יש איסור בעקירה לבד ובהנחה לבד. אולם בשו״ת דברי מרדכי (פרידבורג. סי׳ י״ט) השיג עליו שבעקירה בלא הנחה לא שייד . לדין ח״ש אסור שאין כאן מלאכה שלימה שהמלאכה היא עקירה והנחה וזה שעקר ולא הניח לא עשה אלא חצי מלאכה, ולא דומה למוציא פחות מכשיעור דשם עשה מלאכה שלמה אלא שאין שיעור המחייבו קרבן, והא כמו אופה פחות מכגרוגרת דעשה מדין ח״ש משא״כ שיעור אסור מהתורה מדין ח״ש משא״כ בעקר ולא הניח שאין כאן מלאכה שלימה. וכן כתב בס׳ תוצאות חיים (זעמבא, סי׳ ח") ומציין שכ"כ בס' בית מאיר (סי' שמ"ז) כן בס' הקובץ על הרמב"ם. וראיה לזה דהנה תוס׳ (ע"ד ע"א) ע"ד הגמ׳ דמותר מותר לאפות פחות מכשיעור נהי - נהי דחיום חטאת ליכא איסורא מיהא איכא דקי״ל ביומא דחצי שיעור אסור מן התורה, ומשמע עכ״פ כרי רש״י, ומשמע עכ״פ המוציא יין כדברי רש״י, ומשמע עכ״פ רעי׳ בהגהות אשר״י בר״פ כלל גדול ובר״פ דמלאכה שלימה רק שחסר בשיעור הוי בכלל חצי שיעור אסור מהתורה. וכ״כ בחידושי שפת אמת שבת (ב' ע"א). ועי׳ פרי מגדים (ריש סי׳ ש"א) שכתב להוכיח מדברי הטור שם דכתב דלא פירש כל השיעורים דמלאכת שבת כיוז דליכא נ״מ לענין איסורים דגם בפחות מכשיעור אסור, וכן כתב במשנה למלך (פי״ח מהל׳ שבת), אולם המגיה על המל"מ ציין מש"כ בשו"ת חכם צבי (סי׳ פ"ו) דרק באיסור אכילה דנתרבה מכל חלב אסור מהתורה אבל שאר איסורי תורה לא מתחייבים בחצי שיעור ומשום כד מסיק דתולש שער אחד בנזיר או מוציא פחות מכשיעור איז בו איסור תורה כלל. (ע" דגול מרבבה ס" תמ"ב). אולם יעויין ברשב"ם בב"ב (נ"ה ע״ב) שכתב וז״ל ״במס׳ שבת תנן המוציא אוכלין חייב בכגרוגרת דבשבת מלאכת מחשבת אסרה תורה ולא חשיבא הוצאת דבר מאכל חשוב פחות מכגרוגרת״. ומשמע דבפחות מכשיעור לאו מלאכה ודלא כרש"י (ע"ד ע"א) דגם בכה"ג אסור מדין ח״ש, והסבר בדעת הרשב״ם דכיון דפחות מכשיעור יש חסרון דמלאכת מחשבת הוא גדר כמו אין מתכוין ומלאכה שאינה צריכה לגופה דכתבו התוס בשבת (ע״ה ע״א) דפטורו משום מלאכת מחשבת וכן מקלקל פטור משום דלא הוי מלאכת מחשבת כמבואר בחגיגה (י' ע"ב).

והנה הרמב״ם (פי״ח מהל׳ שבת הׁל׳ כ״ג) כתב וז״ל ״המוציא חצי שיעור פטור, וכן כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי שיעור פטור". והרי יש כלל שכתב היינו שנזכר בחיבורו פטור היינו ה"ג) דכל מקום שנזכר בחיבורו פטור היינו איסור מדרבנן. (עי׳ שד״ח מערכת ח׳ כלל ד׳). ועי׳ רמב״ם (פּי״ב מהל׳ שבת ה״ט) שכתב ״אבל אם עקר ולא הניח או שהוציא פחות מכשיעור פטור״. וכתב בס קובץ על הרמב״ם דהיות והרמב״ם כלל שני דינים אלו בקטע אחד, וא״כ כמו דעקירד בלא הנחה הוא איסור דרבנן ה״ה פחות מכשיעור, וכתב בקרית ספר (פי״ח מהל׳ שבת) וז״ל המוציא ח״ש פטור וכן כל העושה מלאכה מן המלאכות ח״ש פטור דכתיב בעשותה את כולה ולא את מקצתה, ואע"ג דבאיסורי תורה ח"ש אסור מהתורה אעפ"י שלא לוקה ע"ז, שאני התם דמרבינן מכל חלב והכא ממעטינן . מבעשותה. ומבואר מדבריו דיש דרשה מיוחדת למעט איסור ח״ש בשבת. (עי״ שו"ת אבני נזר יו"ד סי׳ רנ"ט, ובביאור הלכה סי׳ ש"מ סעי׳ א׳ דמציין דבמג"א משמע דח״ש בשבת אסור מן התורה, וכך משמע מחידושי המאירי). או חמד (מערכת ח' כלל ז') כתב דקשה להחליט בדעת הרמב"ם דח"ש דמלאכת שבת אינו אלא מדרבנז, שהרי באיסור גניבה ואיסור גזילה כתב הרמב״ם דאסור מן התורה בכל שהוא. וכתב המגיד משנה (פ״א מהלכות גניבה) והסמ״ע (חו״מ סי׳ שמ״ח סק״א) שדינו כח״ש באיסוריז וכיוז שמצינו לו דגם בשאר איסורים סובר דח״ש אסור מהתורה א״כ מה שונה איסור מלאכה.

בחידושי הריטב"א בשבת (ע"ד) כתב לציין דברי רש"י שגם במלאכת שבת אומרים ח"ש אסור מהתורה. ומוסיף הריטב"א, ומיהו במעביר פחות מארבע אמות ליכא אלא איסורא דרבנן, דבהא ליכא שום עקירת חפץ ממקומו. בשו"ת בית יצחק (או"ח ס" " אות ") כתב דמה דמותר לטלטל פחות מד" אמות ברה"ר ואינו אסור משום דחשובות ל"ל איצטרופי ע"פ מש"כ הר"ן בפרק כלל גדול דד" אמות חשובות כרשותו ויותר מד" אמות חשוב כמוציא מרשות לרשות, א"כ בפחות מד" אמות אין בו שום הוצאה כלל כי הכל ברשות אחת והר" זה כמעביר בביתו מזוית לזוית שאיו בו

עשה דוחה לא תעשה

הלכה היא שעשה דוחה לא תעשה שאין בו כרת, ראה יבמות ד. (ודעת הרשב"א בבילה ה: שעשה דוחה לא תעשה אף אם יש בו כרת). ובפשטות כל לבישת לילית בימינו יש בה עניין זה שהרי אין אנו שמים תכלת ועוברים על איסור בל תגרע משום שגורעים אנו מהלילית אחת ממלווחיה ואיך מוחר כן, לריך לומר דאחי עשה דלילית שהרי תכלת אינו מעכב, ודחי לא תעשה דבל תגרע וכמדומה שכך כתב הבית הלוי בסי' אי.

חקירות הלכתיות

הרהייג אלחנן פרץ שליטייא

עשה האחד בפטור

ומעתה יש להסחפק לעניין שניים שעשו והאחד מהם היה לו היחר של עשה דוחה לא חעשה והוא פטור מעוגש, האם גם במקרה כזה לחבירו יהיה פטור של שניים שעשו. נקודת הדיון היא שמא בעשה דוחה לא תעשה אין למעשה שם של מעשה עבירה כי בשעה שעושה הוא את העבירה עושה מאוה ואין למעשה שלו שם של מעשה איסור הוא את העבירה עושה מאוה ואין למעשה שלו שם של מעשה איסור, אם כן יחרייב לבדו. ונראה לא כן, אלא גם בהאי גוונא פטור השני כי מ"מ נחשב מעשה של שניים ואף כי מעשיו של ראשון לא אסורים מ"מ מעשה הם נקראים וזו הסיבה הפוטרת את מעשה השני שאינו מעשה מור.

שלג

לכאורה דבר פשוט הוא שיש להעדיף היתר של שניים שעשו על פני היתרים אחרים כמו שינוי או מלאכה שאינה לריכה לגופה, ומשום שהיתר זה הוא פטור גמור מן החורה (אכן לעניין אם עדיף מחעסק שהיתר זה הוא פטור גמור מן החורה (אכן לעניין אם עדיף מחעסק או שניים שעשו, אין אני יודע ויעויין בשו"ח רעק"א ס' ח' שני סוגי מחעסק שכתב שם, ואחד מהם דרבנן ועליו אני מסתפק). לפני שנים היה בירושלים שלג כבד והייתה הפסקת חשמל באזורים רבים ולקראת שבת נבוכו אנשי חברת החשמל שומרי החורה האם מותר להם לחקן את חוטי החשמל בגלל חשש סכנת נפשות הבאה מן הקור או שמא אסור להם (ובקשני אחד מהם ר' אבי שלום ז"ל לברר את העניין). ובדברי בזה בשליחותם עם מו"ר הגרח"פ שיינברג שליט"א, אין לי את דברי החום' בפסחים כי פיקוח נפש אינו מלני ולדעתו לא היה היתר לתקן בשבת את חוטי החשמל. ברם, מורנו הגרב"ל אבל היה היתר לתקן בשבת את חוטי החשמל. ברם, מורנו הגרב"ל אבל המר לי שאפשר לתקן ע"י שניים שעשו ולסמוך על היתר זה במקום חשש חולי גדול (אבל אנשי חברת החשמל מיאנו בפיחרון בדה ונשתמע הדבר).

בן נח

אין אני יודע אם שייך פטור שניים שעשו בבן נח, ומשום הרי בן נח חייב על פחות משווה פרוטה ועל כל מעשה שיעשה אם קטן ואם היד על פחות משווה פרוטה ועל כל מעשה שיעשה אם קטן ואם גדול ואף על הנפלים חייב כדין רוצח (מה שבישראל אם עשה פטור וראה סמ"ע חו"מ שכ"ז שכתב לאו נפש הוא, וראה הגהח הגר"א שם. וראה עוד בזה בש"ך סי" ר"י). ומעתה יש להסחפק מה דינו של בן נח לעניין שניים שעשו האם פטור הוא משום דלא חשיב מעשה או שמא כיוון שחייב הוא גם על חלי שיעור וגם על אביזריהו יהיה חייב גם על שניים שעשו ויש דברים מפורשים בזה ואכמ"ל.

נזיקין

זה פשוט כי שניים שעשו בדיני ממונות אין להם פטור ולכן שניים שגבו או גזלו יש לחייב את שניהם, ראה חו"מ סי' שמ"ח. כמו כן שניים שהזיקו כגון שישבו על ספסל אחד חייבים שניהם. ויש להתבונן שניים שהזיקו כגון שישבו על ספסל אחד חייבים שניהם. ויש להם פטור לעניין שניים שעשו כל איסור שבין אדם לחבירו אם יש להם פטור של שניים שעשו והגראה דיש לחייבם, וכדין עדים זוממין שמחייבים את שניהם ובטעם הדבר נראה דיסוד עניין בין אדם לחבירו הוא הכזק של חבירו והחולאה ואין ה"מעשה" אלא חגאי בעניין ולכן אף אם המעשה אינו מושלם כיוון שהחולאה מושלמת איסור של תורה יש שיינברג שליט"א כי לדעתו אף מאות חוכחה יסודה חועלתו של השני ומשום כך אם יש אחד שיודע להוכיח בזמן קלר הוא קודם לחבירו שלא יודע לעשות כן אף אם חבירו זכה במאוה קודם. ולפי זה פשוט כי אין פטור של שניים שעשו במאות בין אדם לחבירו. (ולעניין מאות עשה אם נחשב היום ע"י שניים שעשו יש לדון בזה).

התחלת איסור כל עיקר. והפמ"ג בסוף פתיחתו להלכות שבת כתב דהעברת חפץ פחות מד" אמות היא חצי מלאכה ולא חצי שיעור וז"ל "כל שהעביר פחות מד"א אין שם מלאכה עליה לל ולאו מידי עביד" עי"ש. ומדברי הרמב"ם משטע שהמעביר פחות מד"א הר"ז מותר לכתחילה שכתב הרמב"ם (פ"ב מהל' שבת הי"ט) העוףר חפץ מרה"ר ממקום זה והניחו במקום אחר ברח"ר אם היה בין שני המקומות עד ארבע אמות הרי זה מותר, והרי הרמב"ם כתב כלל בחלכות שבת (פ"א ה"ד) דכל מקום שכתב מותר לעשות כך וכך הרי זה מותר לכתחילה (ע" תפארת ישראל על המשניות סופ"ק דשבת ובמהר"ץ חיות שבת דף ע"ד). בשר"ת חוות יאיר (ס" ט"ו) כתב להעיר מדוע מותר להעביר פחות מר"א היר חצי שיעור אטור, ורצה לחדש ביכון להעדים איסור טולו ד׳ אמות ממה דכתיב "שבו איש תחתיו" (ע" עירובין מ"ח), וכל היכן שמפורש בתורה להיתר אין כח ביד חכמים לאסור כמובא בט"ז, ו"ו" חסי קפ"ז, ואו"ח סי קפ"ז, ואו"ח סי תפ"ז, ואו"ח מה תקפ"ו עייש.

הרב מאיר שולביץ

א.] מקור העניין: בפרשתנו ויקרא פרק ד פסוק כז ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשתה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם: ובגמרא שבת דף ג עמוד א תניא רבי אומר מעם הארץ בעשתה, העושה את כולה ולא העושה את מקצתה, יחיד ועשה אותה חייב שנים ועשו אותה פטורין, וכו'. ובבעל הטורים כאן כתב בעשתה. בגימטריא אם כולה ולא במקצתה (שבת צב ב): והנה בזה אינו יכול וזה אינו יכול חייבים, ואיך דורשים זאת מהפסוקים ביאר התורה תמימה [הערות ויקרא פרק ד הערה קי] זה דוקא באם יכולים כל אחד לעצמו להוציא החפץ, אבל אם אינם יכולים כ"א לבדו חייבים וכמבואר לעיל בדרשה נפש אחת תחטא. וטעם דיוק דרשה זו משום דכד דרד לשוו התורה כשבאה למעט כולה ולרבות גם מקצתה כתוב הכנוי בתוספת מלה אותו, אותה, כמו בפסחים כ"ב ב' לכלב תשליכון אותו, אותו אתה משליך לכלב ואי אתה משליך לכלב כל איסורים שבתורה, ושם נ"ט א' יערך אותו מערב עד בקר, אותו מערב עד בקר ואין אחר מערב עד בקר, וכן שם צ"ט א' ואכלתם אותו בחפזון, אותו בחפזון ואין פסח דורות בחפזון, והרבה כאלה, וכנגד זה דרשו להיפך היכי דלא כתיב כנוי אותו שפירושו דוקא כולו ולא מקצתו כמו כאן ובפסחים נ"ז ב' ושמו אצל המזבח, ושמו כולו, ושם ס"ד ב' והקטירם שיהא כולו כאחד, ובתו"כ פ' תזריע וראהו - כולו כאחת, וכן בלשון חז"ל בשבועות כ"ז ב' האומר שבועה שלא אוכל ככר זה כיון שאכל ממנו כזית חייב והאומר שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכלנה כולה, וזהו טעם דרשה שלפנינו:

ב.] גדר הפטור. נתבאר בחידושי הרשב"א (שבת דף צג ע"א] וז"ל עיקר דרשא העושה את כולה ולא העושה את מקצתה, אלא הא דאמר הכא בעשותה יחיד שעשאה חייב פירושא הוא, לומר בעשותה העושה את כולה הוא לבדו ולא העושה את מקצתה כלומר וחברו מקצתה, כלומר אף על פי שעשאוה כולה בין שניהם. והיינו דיש כאן ב' ענינים, שהעיקר שהתורה חייבה שצריך שיהיה מעשה שלם של איש אחד, ורק היה צד לומר שהיכא שנעשה ע"י שניים סו"ס יש כאן מעשה שלם ועל זה אמרינן שאפ"ה פטורין דכל אחד עשה מקצת. והנה האם שנים שעשו פטורין לגמרי או שזה רק מיעוט מחטאת נחלקו בזה, בשנים שכתב דבשנים [חלק אה"ע ס"ס צה בד"ה ובאמת] שכתב דבשנים שעשאוה אכתי איכא עשה דאורייתא דכתיב וביום השביעי תשבות וכמ"ש הרמב"ם ריש הל' שבת דשביתה ממלאכה הויא מ"ע וכ' ששוב נזכר שכ"כ הגאון מקור תיים בהל' פסח ע"כ, גם בשו"ת באר יצחק שם כתב שיש לו ראיות להוכית כד' המקור תיים הל' פסח סי' תסו ששנים שעשאוה פטורים היינו דוקא מחטאת אבל מכלל איסור תורה לא יצאו ע"ש וע"ע בשו"ת ערוגת הבושם חאו"ח סי עח מ"ש בזה ע"ש אמנם כמה פוסקים ס"ל דאינו רק איסור דרבנן.

ג.] דיני שנים שעשו. נפש, אחת, בעשתה. למדנו מכאן (שבת צג ע"ב ואילך), שאין אדם חייב חטאת, אלא אם כן הוא לבדו עשה את מעשה העבירה. לדוגמה: מלאכת הוצאה בשבת כוללת שני יסודות: עקירת החפץ מרשות אחת והנחתו ברשות אחרת. עתה אם

שנים הוציאו את החפץ - "זה עוקר וזה מניח" - הרי שניהם פטורים מחטאת. וכן הדין אם שנים כאחד עשו מלאכה, וכל אחד מהם יכול לעשותה לבדו ("זה יכול וזה יכול") - כגון שנים אחזו בעט וכתבו. אך אם שנים עשו מלאכה, וכל אחד מהם לא יכול אם שנים עשו מלאכה, וכל אחד מהם לא יכול לעשותה לבדו ("זה אינו יכול וזה אינו יכול") - כגון הוציאו קורה כבדה לרשות הרבים - הרי שניהם חייבים חטאת. אולם אם "זה יכול וזה אינו יכול", הרי מי שיכול חייב חטאת, ומי שאינו יכול הוא כ"מסייע שאין בו ממש". עקרון זה - ש"מסייע אין בו ממש" (שם צג ע"ב) - נוהג גם בהלכות אחרות; אך הוא טעון הגדרה מדויקת יותר. (ראה טורי - זהב לאורח - חיים סי' שכח ס"ק א; יורה - דעה סי' קצח ס"ק כא ונקודות - הכסף שם). עפ"י הרש"ר הירש שם בויקרא.

ד.] האם כלל זה נאמר גם בכל התורה. כתב בשו"ת דברי מלכיאל סי' ג' הנה בשבת דף צ"ב ע"ב קיי"ל שנים שעשו פטורים וראיתי לענין אם הדין כן גם בשאר איסורים או דווקא בשבת, והנה הפנ"י כתב שם בדף צ"ג ע"א דדווקא בשבת אבל בעלמא חייבין, [ועיי"ש בדבריו שרצה לתלות בזה פלוגתת רש"י ותוס' בשבת שם] והביא ראיה מהא דזבחים דף ק"ח ע"א דשנים ששחטו פטורים ושהעלו חייבין וא"כ לענין שאר איסורין צ"ע בסוגיית הש"ס עכ"ד. ולכאורה יעויין רמב"ם כלאים פ"ט שכתב שמאה שהנהיגו כאחת בכלאים כולם לוקים יעויין שם, ומבואר שאין פטור שנים שעשו בכל התורה כולה, ועי' מקור חיים סי' תסב מש"כ בזה, אכן בריטב"א קידושין מ"ג ע"א מבואר דשנים שעשו הוא פטור בכה"ת כולה יעו"ש.

וכתב הדברי מלכיאל עוד, וכיון שהשאיר לנו בצ"ע יש לנו לעיין בזה ובאמת מסוגיא דזבחים אין שום ראיה דהא מקרא יליף לה התם, אולם בעיקר ספיקו תמהני דהא בשבת צ"ג שם ממעט שנים שעשו מקרא דבעשותה והאי קרא כתיב גבי כל התורה כולה בפ' ויקרא, ומנ"ל למימר דקאי רק אשבת. וכן קרא דועשה מאחת מהנה כתיב נמי בההיא פרשה ודרשינן לה בשבת ק"ג ע"א לענין שבת ומ"מ דרשינן לה נמי בסנהדרין מ"ב ע"א גם בעכו"ם רק דמסיק דלא איירי בעכו"ם משום דכתיב במשיח פר ובנשיא שעיר אבל בשאר מצות שפיר איירי וה"נ האי קרא דבעשותה איירי בכל מצות התורה, ונראה לענ"ד ראי' דפטור דאמרינן בב"ק דף ס' ע"א גבי זורה ורוח מסייעתו הדווקא בשבת חייב אף דאינו יכול לזרות בלא רוח שמסייעתו משום שהוי מלאכת מחשבת משא"כ בנזקין דאינו רק גרמא ופטור ע"ש בסוגיא ובתוס' שם בד"ה ליבה כתבו דאף אם יש בליבויו כדי ללבות אם יש גמ ברוח כדי ללבות פטור דבלאו איהו נמי הוי אזיל ע"ש.

ה.] האם שנים שעשו נאמר גם בבהמה. במקור חיים סי׳ רס"ו דן אם גם בבהמות יש פטורא דשנים שעשו.

וכתב עליו האו"ש ספ"כ דשבת בזה"י וראיתי למקו"ח שעמד דלהוציא ע"י ב בהמות יהא בכלל שבחבירו פטור בבהמתו מותר, ודה בדותא דכמו דאמרינן בירושלמי גבי מושיט הובא בתוס' ג' ע"א בכל אתר את אמר ע"י שנים פטור וכאן אמרת חייבין ומשני שכך היתה עבודת הלויים כל הכא גבי הוצאה דמשכן דהיו ארבע עגלות ושמונת הבקר והיתה הוצאת העגלה ע"י שני בקרים חזינא דכך אורחייהו דבהמות לשאת שנים במשא ולא שייך לפטור משום שנים שעשאוהו וכד ניים ושכיב אמר להא מילתא עכ"ל. והקשה בספר פירות תאנה [שבת צב:] אמאי קשה להאו"ש על המקו"ח מהבהמות יותר ממה שקשה על ר"ש ואינך תנאים ממשא הלוים גופא, וע"ק איך ר"ל דע"י ב' בהמות חייב הא לא קאמר בירושלמי רק בהושטה דהוא תולדה בפ"ע עם גדריה ועוד אין זה כפירוש תוס' לעיל ג ועיין באבי עזרי.

ו.] שנים שעשו במצוות. בשו"ת האלף לך שלמה חלק או״ח סימן שעב כתב בדבר השאלה אם אחד נותן לולבו לאחר במתנה והנוטל אוחזו בידו והנותן מחזיק בו למעלה אם יצא בו המקבל. וכתב דרק רק אם הי' תחלה כולו בידו רק בשעת קיום המצוה אחז בו הנותן הוא או אחר נמי לא יצא והדבר פשוט ממ"ש בשבת בפלוגתא דעשאוהו שנים עיי"ש ואנן קיי"ל בזה יכול וזה יכול ועשאוהו ב' פטורין וזה א"י וזה א"י עשאוהו שנים חייב כ"א חטאת, וזה יכול וזה א"י היכול חייב והשני פטור דהוי מסייע ואין בו ממש, א"כ ה"נ אם כ"א החזיק בענין שמידו לבדו בלתי אחיזת חברו נמי לא הי' נופל בידו אז נחשב שנים שעשאוהו ואנן בעינן ולקחתם שיהי' לקיחה לכ"א ואחד ולא בשנים יחד ואם המחזיק בו למעלה לא הי' תופסו בחזקה בענין שלולי החזקת המקבל הי' נופל מידו אז יצא בו המקבל דהוי זה יכול וזה א"י והוי מסייע ואין בו ממש ויצא בו המקבל עיי"ש.

1.] שנים שעשו ואחד אינו בר חיובא. בספר שמחת יו"ט מהמהרי"ט אלגאזי הובא בספר אמרי בינה סימן ל"ג כתב להסתפק בדין שנים שעשו אם הוא דוקא כששניהם בני חיובא אבל אם אחד אינו ב"ח אלא הוא נכרי או קטן דלאו בני עונשין נינהו י"ל אלא ממעט הקרא בעשותה כ"א כששניהם שווים בחיובא אבל אם אחד אינו בר עונש אפשר דלא ממעט הקרא דעליה דידיה רמיא שלא יניח שתעשה המלאכה ע"י בשבת. ובאמרי בינה שם תמה על

הנושאים הבאים

ויקרא- שנים שעשו, ואם נפש אחת תחטא וכוי בעשותה (די כייז), שבת צייב בי.

צו- בליעות איסור ונטל"פ, וכלי חרש אשר תבושל בו ישבר (וי כייא), ועיי אייר תכייח די

פסח- דיני הסיבה ומנהגי חירות, ענינא דיומא שמיני- הפסקה

מכון ירושלים הופיע שלחן מלכים יורה דעה

מהגאון רבי יצחק בואינו זצ״ל ראב״ד ירושלים לפני כארבע מאות שנה להשיג בחנויות הספרים מוסד הרב קוק הדר של פסח לך מצרים הגאון רבי יצחק אייזיק חבר זצ"ל

רבי יהושע פאלק כ״ץ - בעל הסמ״ע ןכ-ש׳ - שע״דן מכתב ידו

צורת הברכה בשנים שעשו המצוה

אשר דרשתני אהו׳ בהאסופין בשולחן לאכול ובירך אחד ברכת המוציא, מהו שיכוון אדם שלא לצאת בברכתו ויברך בפני עצמו ברכת המוציא, מי איכא ביה משום ברכה לבטלה כו׳ ןכוונתו לכאו': ברכה שאינה צריכה כדלהלן].

נראה דלית בה מיחוש, ואף שהתוס' כתבו בפ' כיסוי הדם [פז,א] בד"ה ומכסי בחדא ידא כו' עד ומ"מ נראה דאיסורא הוא להביא עצמו לידי לחזור ולברך כדמוכח בפי׳ אלו נאמרין [סוטה מ,ב] דתנן נוטל ס״ת כו׳ וקורא באחרי מות ואך בעשור כו׳ ובעשור שבחומש הפקודים קראו על פה, ופריך בגמ׳ ונייתי ס״ת ונקרא ביה, ומשני משום ברכה שאינה צריכה כר׳.

נראה שאינו דומה לנידון דידן, דהתר לא מיירי אלא במי שבירך כבר, דלא יסיח דעתו ביני ביני ולהביא נפשו לידי צורך ברכה אחרינא, אבל בנידון דידן דזה לא בירך עדיין אינו רוצה להיות יוצא בברכה שבירך חבירו אלא לברך לנפשו, אין ראיה מכאן לאיסור.

ואדרבה יש ראיה להיתר, מהא דכתב האגור [הל' ברכות ספ"ט] שהשיב מהר"י מולין לקהלת אשכנז שנהגו הזקנים בהשכמה בבית הכנסת לברך על נטילת ידים בקול רם, למה לא יצאו באמן שענו, והשיב שאעפ"י שענו אמן יכולין לחזור ולברך כו', עד ואפי׳ אם הש"ץ יכוון להוציא מי שאינו בקי, מ"מ המברכים אחריו אינם מכוונים לצאת יד״ח בברכתו. עכ״ל. והביאו הב״י בא״ח סי׳ ו׳. כן נוהגין ג״כ באשכנז ג״כ בברכת הטלית ותפי . בהשכמה, דהזקנים מברכין כל א' בקול רם זה אחר זה, אעפ"י שכבר אנו אמן כל א׳ על ברכה של חבירו.

יואל תשיבני אהא דכתב הרא״ש בתשובתו כלל כ״ו. והביאו הטור רס״ה ז״ל: דאפי׳ שנים מלין שני תינוקות, הראשון יברך על המילה ועולה להשני, והשני יברך אשר קידש ידיד מבטן . ועולה לראשון, עכ״ל.

נראה דלא כת' הרא"ש דחייב לעשות כז. אלא אם ירצו לעשות כז. יר. ולא בא [אלא] לאפוקי מדעת העיטור [הל' מילה שער ג'] וסייעתיה, שכתב הטור שם לפני זה בשמו וז"ל: היכא דאיכא תרי ינוקי בבי כנישתא למול, כיון דא״א למהלינהו כחדא צריכין ברכה על כל חדא וחדא, ע״ז כתב שם תשובת הרא״ש דלא ס״ל הכי, אלא לא מבעיא בחד מוהל דמהיל תרי ינוקי דיוצא בברכה א דומיא דשוחט השוחט כמה בהמות, אלא אפי׳ איכא שני מוהלים יכולין לסמוך זה על זה בברכה א׳.

ולפ״ז צ״ל דמה שמסיק הרא״ש וכת׳ דאפילו בתרי מוהלין, אינו רומה לגמרי למ״ש תחילה במוהל א׳, דאילו במוהל א׳ אסור להסיח דעתו להביא נפשו לידי ברכה אחרת, וכמ״ש בשם התוס׳ הנ״ל, משא״כ בשני מוהלים [עי׳ בחיבורו שׁלֹ רבינו פרישה ספ״ט סקי״ח מש״כ לחלק בין שחיטה למילה אליבא דהעיטור], וכמ״ש בשם מהר"י מולין והאגור הנ"ל, ולא כתב דהן דומין אלא לענין

מעשה רב

הרב הלל מן

ההבדל בברכה בין השנים שבירכו

אחד מחסידיו של רבי אהרן הגדול מקרלין זיע"א ישב אצלו פעם במוצאי שבת בעת שסעד הרבי את סעודת המלוה מלכה, החסיד הבחין בגבאי שנכנס ומגיש לרבי את החלה לברכת המוציא, הרבי בירך ואכלו, ישב החסיד והתבונן כיצד הרבי אוכל זאת, ובמוחו חלפה מחשבה: בכן, בסופו של דבר גם הרבי הוא ככל האדם מברך ואוכל כדרך כל האדם, ואם כך גם אני אעשה כמוהו אטול ידי ואוכל מן החלה, ומה הבדל יש

:ואמר לו: אהרן במחשבתו של החסיד נפנה אליו ואמר לו: יודע אתה, חשבתי לעצמי, בעצם, ההבדל ביני לבינך מהו? אני אוכל ואתה אוכל, אני מברך על כך ואתה מברך על כך, א"כ שנינו עושים זאת בשוה, ומה הנפקא מינה בינינו? שאלו

'אלא מאי' - המשיך הרבי את דבריו, אומר לך מה ההבדל, אני קם בבוקר, מתבונן מבעד לחלון ורואה שדות תבואה מלאי חיטים, ואזי אני מתפעם ואומר: מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קניניך, ואיני מרפה מן המחשבה, אלא מעמיק ומהרהר: מה זו חיטה? מהו שנאמר 'ותהי חלקת השדה מלאה שעורים.. וכיוצא באלה, ואני מתלהב עד כדי שנדלקת בי התשוקה לברך ולהודות להקב"ה על החיטים והשעורים שהביאו לנו את עיקר לחמינו, וחפץ אני לברך: ברוך אתה ה' המוציא לחם מן הארץ...

אלא כיון שאסור לברך ברכה זו לבטלה בלא שאוכל לחם, דהרי אסור לנו להזכיר שם שמים לשווא, לכך מבקש אני מן הגבאי שיכין לי את סעודתי ויביא לי את החלה לברך עליה ברכת המוציא, ואז יכול אני לברך לה' על הטובה אשר עשה עמדי בזה' ביאר לו הרבי.

יואתה' - סיים הרבי - 'גם אתה עושה כך אבל קצת אחרת, אינך אינך לאוכלם, אינך הואה במעשי ה' וחפץ אתה לאוכלם, אינך גזלן, ולשם כך רוכש אתה זאת בחנות, הולך לביתך לסעוד, והיות ויר"ש אתה הנך מברך ואח"כ אוכל זאת.

היוצא לנו: אמת ונכון הדבר כי שנינו מברכים ואוכלים את החלה, רק שאני אוכל חלה כדי שאוכל לברך עליה ברכת המוציא, ואתה מברך ברכת המוציא כדי שתוכל לאכול את החלה'. לקח אותו חסיד מוסר השכל זה לכל חייו..

שניים שעשו׳

הרה"ג ירחמיאל קראם

הגמי במסכת שבת מביאה: יהמוציא ככר לרשות הרבים חייב, הוציאוהו שנים פטורין לא יכול במלכו לבר בל היה המוצר שנים חייבים ורבי שמעון פוטרי. הגמרא לומדת את זה מהפסוק: יואם נפש אחת תחטא...בעשותה׳ אדם אחד שעשה חייב שניים שעשו פטורים. גם אם כל אחד מהם לא היה יכול לעשות את העבירה לבדו והיה צריך את שניהם יחד כדי להוציא את הככר מרשות לרשות, רבי שמעון פוטר.

הגמי במסכת סוכה מביאה: אמר רבי שמעון בן יוחאי: ייכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה׳ אני יכול לפטור את כל מי שחטא מעונש מאז בריאת העולם ועד עתה. וקשה כיצד יפטור רבי שמעון את כל העולם כולו מן הדין?

הילקוט בתהילים מביא: יאמר לו אנטונינוס לרבי, יכולין גוף ונשמה לפטור עצמן מן הדין, כיצד י. גוף אומר נשמה חטאה, שמיום שפרשה ממני הריני כאבן מוטל בקבר. נשמה כיצד י. גוף אומר נשמה חטאה, אומרת גוף חטא, שמיום שפרשתי ממנו הריני כציפור פורח באוויר?

אמר לו: משל למלך שהיה לו פרדס נאה והיו בו בכורות נאות, והושיב בו שני שומרים חגר וסומא. אמר לו חגר לסומא: בכורות טובות אני רואה בכרם, הרכיבני עליך ונביאם ונאכלם. רכב חגר על גבי סומא, והביאם ואכלום. לימים בא בעל הפרדס ואמר בכורות נאות הִיכן הם! אמר לו חגר כלום יש לי רגלים! אמר לו סומא כלום יש לי עיניים! הרכיב חגר על גבי סומא ודן שניהם כאחד אף הקב"ה מביא נשמה וזורקה בגוף ודן שניהם כאחד, שנאמר יקרא אל השמים מעל, זו נשמה, ואל הארץ לדין עמו, זה הגוף.י

רבי שמעון לשיטתו, הוא פוטר שניים שעשו גם במקרה שזה אינו יכול לבד וזה אינו יכול לבד. ולכן טוען רבי שמעון יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין שהרי שני חלקים באדם גוף ונשמה וזה אינו יכול בלא זה והרי זה כשניים שעשו שפטורים. זה הכל לחידודא, בדרך צחות. אבל האמת היא שהאדם הוא הבעלים של הגוף והנשמה שבקרבו. הוא זה שעושה יחד עם הגוף ויחד עם הנשמה. נתבונן ונראה מה חובתו של האדם בעולמו לשמור ולהגן על נפשו ועל גופו שלא יזיקו זה את זה.

החיים הם מתנה גדולה שמקבל האדם. על האדם מוטלת חובה לשמור על מתנת חיים זו לשמור על שלמות גופו ונפשו. מלבד הציווי שיש לאדם לשמור את מצוות די, לקיים תרי״ג מצוות עשה ולא תעשה. הוא מצווה בכמה וכמה ציווים על שמירת הגוף והנפש שלו שגם הם רמייח איברים ושסייה גידים. זה כנגד זה. קדושת החיים היא יסוד באמונתנו. פיקוח נפש דוחה שבת. שפיכות דמים היא אחת מגי עבירות שאנו מצווים עליהם ביהרג ואל יעבור.

שאלה זו של קדושת החיים, שמירת הגוף והנפש עמדה לפני שאול המלך כאשר נצטווה בדבר די יעתה לך והכיתה את עמלק והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמול עליו והמתה מאיש ועד אישה מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמורי.

הגמרא ביומא מביאה: יוירב בנחלי אמר רב מני על עסקי נחל. בשעה שאמר לו הקב״ה לשאול ילך והכיתה את עמלקי, אמר: יומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה. ואם אדם חטא, בהמה מה חטאה : ואם גדולים חטאו, קטנים מה חטאו! יצאה בת קול ואמרה לו: יאל תהי צדיק הרבהי.

שאול המלד ביקש להראות את השלילה שיש בטבח עם שלם. להשמידו כליל. ללא הבחנה שאול הנכלן ביקש לווז אות וארו ושליהו שלש בטרו לם שלכי החשמיה בליל, ללא החומה בליל בלא החפים מפשע. מפשטות אידם לבהמה, בין גדולים לקטנים, בין אלו שחטאו לאלו החפים מפשע. מפשטות הדברים נראה שלשאול היה לו קשה להשלים עם דבר די. הוא חיפש מאה ואחד טעמים למה לא להרוג את עמלק. והדבר מפליא, הרי היה לו ציווי מהקב״ה לעשות זאת ואיזה מקום יש לו לדון קייו ולחפש היתרים! ומה הייתה התשובה יאל תהי צדיק הרבהי האם הניסיון לבטל את דבר די זה יצדקותי ?.

בהבנת הדברים, מובא בימחשבת מוסרי ממרן ראש הישיבה בעל האבי עזרי זצוקייל מה ששמע בזה ממרך בעל האבן האזל זצוקייל ששמע מפי הגאון רבי יעקב זצייל מגיד מישרים בוילנא. ואלו דבריו: יבוודאי לא עלתה על דעתו של שאול לבטל מחיית עמלק ודבר הנבואה, אלא חשש שמא תיכנס בהם מדת אכזריות בהשפעת מעשה ההריגה, ורצה להקדים ולעורר על חומר שפיכות דמים, כדי שלא יושפעו לרעה. ולימוד המוסר בזה, דרש מעגלה ערופה שמצינו שצריך להביא כפרה על הריגת איש אחד וכל שכן על רבים וכל שכן על טף ובהמה

כאשר עוסקים במעשה של אכזריות, או רואים ושומעים על מעשה אכזריות, על מעשה הריגה ושפיכות דמים. ישנו חשש רציני שמעשים ומראות אלו יכניסו באדם מדה של אכזריות. כי טבע האדם להיות מושפע מהנעשה סביבו.

את החשש והדאגה מפני ההשפעה השלילית של מעשה הריגה וטבח מוצאים אנו גם בפרשת עיר הנידחת. ואלו דבריו של המלבי״ם על הכתוב: יונתן לך רחמים ורחמדי ימפני שיעלה על הנידחת. ואלו דבריו של המלבי״ם של המעב הרמב״ם שהורגים גם הנשים והטף, הבטיח הדעת שהוא משפט אכזרי, בפרט למה שכתב הרמב״ם שהורגים גם הנשים והטף, הבטיח להם שייתן די בליבם מידת הרחמנות. כי יעשו כל זה לא ממידת האכזריות, רק מפני מצוות

הכאת עיר הנידחת ומחיית עמלק, עלולים להשפיע בצורה שלילית על מידותיהם של העוסקים במצוות אלו. אך התורה מבטיחה לנו כי רק רחמים וחסד מובטחים לאלו העושים את רצון די. אם עושים את מה שמצווים לעשות לא תצא מזה תקלה. אדרבא עשיית רצון די מביאה רחמים ולא אכזריות, חסד ולא אנוכיות.

גם פינחס בן אלעזר הכהן, שהרג שתי נפשות בקנאו את קנאת די זכה להבטחה מיוחדת שהמעשה שעשה לא ישפיע עליו לרעה. וכך כותב הנציייב: יבשכר שהניח כעסו וחמתו של הקבייה ברכו במידת השלום, שלא יקפיד ולא ירגיז. ובשביל כי טבע המעשה שעשה פנחס, להרוג נפש בידו, היה נותן להשאיר בלב הרגש עז גם אחר כך, אבל באשר היה לשם שמים משום הכי באה הברכה שיהא תמיד בנחת ובמידת השלום ולא יהיה זה העניין לפוקת לבי.

לומדים אנו מפרשיות אלו עד כמה יכול ח"ו להשפיע על האדם מעשה רציחה. מעשה של אכזריות. לגרום לו לזילות חשיבות חיי אדם, לזילות באחריות שמירת הגוף והנפש. אוי לנו שבעוונותינו עדים אנו בתקופה האחרונה לז^לזול וזילות חמורים ונוראים בקדושת החיים. אנחנו שומעים על מקרים חוזרים ונשנים של שפיכות דמים ואכזריות נוראה על דברים של

עלינו לתת את הדעת שלא נושפע מכד לרעה חייו. הרי עובדה היא שטבע האדם נוטה להיות מושפע מהגעשה סביבו. על כן חייבים אנו להיזהר ולהישמר שחייו לא נושפע ממידת האכזריות הזו. עלינו לחזק ולהתחזק במעשה חסד, בהטבה לזולת. לטעת בליבנו כי יברוך הוא אי שבראנו לכבודו והבדילנו מן הטועים ונתן לנו תורת אמתי.

בית האנרגיה

השימוש במעלית שבת [הישנות] ובדין שנים שעשו

בשבת [דף צג.] דריש, בעשותה תחטא, יחיד שעשה חייב, שנים שעשו פטור, ומבואר שם לדינא דאם זה יכול וזה יכול שניהם פטורין, ואם זה יכול וזה אינו יכול רק זה שיכול חייב. וכתבו בתוס' ד"ה אמר וז"ל, זה יכול וזה אינו יכול, נראה לר"י דהאי אינו יכול, היינו אפילו בעל כח הרבה, אלא שהוא נושא הקורה בענין זה בכה״ג שאלמלא אחר לא היה יכול לנושאה לבדו, כגון באצבע או תופשה בענין זה שאינו יכול לנושאה לבדו, דמה לנו לכחו, כיון דהשתא מיהא אינו יכול לנושאה.

האחרונים האריכו לדון בדין המעלית בשבת, הנה כאשר המעלית עולה ויורדת, הרי שבררכה בכל קומה וקומה נסגרים מעגלי חשמל, להדלקת הנורות שבכל קומה וצר הוא בידו הרי הוא מעלית בידו את המעלית שהמוריד את שהמוריד את המעלית, ונמצא מעגלים אלו, ויתחייב קרבן על שגגת מלאכת מבעיר.

מעתה, אדם אחד הנמצא במעלית בירידתה, הרי שהוא בכובד גופו מוריד את המעלית לצד מטה, ומעתה באמת אין צורך בתפוקת חשמל גדולה כ״כ כמו אילו לא היה אדם זה במעלית, ואם דרך משל צריך עשרים קילוואט חשמל בכדי להוריד את המעלית לצד מטה, הרי שכאשר אדם א׳ במעלית [ובכובד גופו מסייע להורדת המעלית] די בי׳ קילוואט חשמל כדי להורידה, תמצא דהך גברא הוא בעל המעשה [יחד עם כח החשמלן של עשיית מעגלי חשמל הנעשים בירידת המעלית.

מעתה נראה לדון, דהנה האדם אינו יכול להוריד את המעלית לבדו אלא בעזרת כח יכול', דאף נידונת ג״כ כ׳אינו יכול', והמעלית נידונת ג״כ כ׳אינו יכול', דאף שהמעלית לעצמה יכולה לרדת בכח החשמל, שהרי אף לולא האדם היתה יורדת, מ״מ עתה אלא בצירוף בכחה הרי שאין בכחה על של של אלא בצירוף על של אספקה שמקבלת של עתה על של יקילוואט של אלא בצירוף על א כובד האדם, וא״כ הו״ל כזה א״י וזה א״י, וממילא האדם שירד במעלית בשבת חייב

אמנם מו״ר הגרש״ז אויערבאך זצ״ל (שש״כ פכ״ג הע׳ ק״מ) הקיל דהמעלית נחשבת כייכולי, עפי״ד התוס׳ הנ״ל, דדוקא אם צריך להוסיף אצבע ולשנות מצורת החזקתו לע״ע, רק כה״ג נחשב כאינו יכול, כיון שבמצב זה שעומד אינו יכול לישא המשא לבדו, אך אם באותה צורה בה הוא מחזיק עתה יכול להתחזק ולהחזיקה לבדו, בכה״ג שפיר נחשב זה יכול, ואשר עפי״ד אמר בנידון המעליות, דמאחר שהמעלית מייצרת כמות חשמל מספקת בכדי להוויד את המעלית, א״כ אף שעתה אין כמות חשמל המספקת להוריד את המעלית עכ״ז נידון כזה יכול, כיון שאין המעלית צריכה לשנות מצורת העליה והירידה, וא"כ המעלית נחשבת כזה יכול, וממילא האדם שאינו יכול לבדו כלל, נידון כמסייע שאין בו ממש, ומותר.

וראיתי בספר מעליות שבת [להגרל״י היילפרין] שהאריך בטו״ט לדמות בזה דין הסמיכה במקום שהיה יכול לעמוד גם בלי הסמיכה באופן שהיה מתחזק, אך לא יתחזק יפול, שהראשונים נחלקו בזבחים [דף יט:] אם חשיבא עמידה, ודעת רבינו פרץ בשיטמ״ק שם נראה דלא חשיבא עמידה, אף שיכול להתחזק ולעמוד על עמדו, דהוה כזה יכול וזה יכול, ולדעת ר' יחיאל סגי במה שהיה יכול להתחזק ולעמוד ולא יפול. דזה מחשיבו להגברא כעומד, דיכול לעמוד, וא״כ דברי התוס׳ בשבת ודברי הגרש״ז תלויין בפלוגתא זו.

אמנם לעניותי ברור [אחר נסיונות רבים], דלא יתכן בשום אופן בעולם שיסמוך אדם סמיכה קלה באופן זה שאם ינטל אותו דבר לא יפול, דכל ענין הסמיכה נתפס רק בכה״ג שמה שנסמך עליו משתתף בהעמדתו, הלא לפי״ז באמת צ״ע מש״כ הד בחשב עדיין לא יפול עליז אשר נסמך אשר הדבר שאילו עדיין נחשב זה כעמידה, וכ״ה לדינא [או״ח סי׳ צ״ד ס״ח וסי׳ קמ״א ס״א וסי׳ תקפ״ה ס״א, וחו״מ סי׳ כ״ח], והרי דבר זה אינו שייך במציאות כלל.

[שאם עטל לא יפול] בכה"ג שיכול להתחזק, וע"כ שיש בזה ב' אופנים, דסמיכה קטנה היינו שאינו נופל מיד אלא נע מצד לצד ונופל, דיש כאן כח עמידה אלא שנופל לצדדים, ונמצא שהסמיכה רק מונעת הנפילה וממילא עומד, אכן כשנסמך בכל כוחו ואם ינטל הדבר יפול מיד, מצב זה ודאי אינו נחשב עמידה, אף שיכול להתחזק.

וא״כ שוב חזתו לדין המעליות בשבת, דלדעת רבינו פרץ נראה דהמעלית עצמה אינו יכול, הואיל ובמצב שהוא עומד שהוא אינו יכול, הואיל יכול, הואיל אינו עומד עומד שהוא אינו יכול להוריד את המעלית, אא״כ יתחזק ליצור עוד חשמל, אכן לדעת רבינו יחיאל נראה דכיון שבצורה שהוא עומד כעת יכול להתחזק במעמדו בלא שום שינוי בצורת העמידה, ממילא זה נחשב כמי שיכול לפי שיכול להוסיף כח למעמדו, וכסברת הגרשז״א.

אמנם נראה בביאור הך מילתא שכתבו בתוס׳ שדנים את האדם אילו היה יכול באותו מצב, שכאשר האדם נושא חפץ בידו הנה אין מעשה הנשיאה מתייחס אל יידו׳ של האדם ממילא שפיר י״ל שהאדם יכול לעשות פעולה זאת, ואך שצריך להתחזק בזה ותר, והיינו דיסוד מה שאפשר לדונו כ׳יכול׳ הוא רק משום ש׳הגברא׳ הוא זה שעושה את המעשה, והגברא הוא נחשב כיכולי לעשות פעולה זו.

והן הן הדברים שנתבארו בדברי רבינו יחיאל [ושיטת הגרשו״א], שכן כל שהגברא בעצמו יכול לישא את המשא לעצמו, מ״מ באותו האופן בו הוא נושא עתה, אף שצריך להוסיף בזה כח, מ״מ הגברא נחשב יכול׳.

, יכול וזה יכול זה בראה מעתה נראה שצדקו דברי הגרשו״א לענין גדר הדין של זה יכול וזה יכול דכל שיכול להתחזק נקרא יכול׳ לפי שבעל המעשה יכול, אכן לענין מעלית נראה שאין שום מקום בסברא לבאר כמש״נ, שהרי ׳המעלית ומכונת הפיקוד׳ אינה ׳אדם בעל מעשה׳ שנדון שהיא יכולה להוריד את המעלית בתוספת י׳ קילוואט חשמל, וביותר דתוספת חשמל נידון כתוספת אצבעות, שהרי אין כאן 'גברא' להחשיבו כזה

אחים הקר

רשת בשר למהדרין

פוטו **גל פז**-רשת למוסיקה פוטו ציון סטודיו צילום אירועים, מצלמות וסטודיו ירושלים–ב״ב–חיפה

. • בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס

לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר צבי ורצברגר

המנעולן הנאמן זאב הורוביץ דלתות פלדה ומפתחות